

Woordenschatverwerving & taalontwikkellend lesgeven

Wilma van der Westen

Project Docenten aan zet bij taal in alle vakken

Utrecht
7 november 2012

Even voorstellen:

- **Bestuurslid Het Schoolvak Nederlands**
HSN 26 16 en 17 november 2012 te Brugge
- **Lid bestuur Sectie Nederlands & Nt2 van Levende Talen**
13 talensecties
- **Voorzitter Nederlands / Vlaams Platform Taalbeleid Hoger Onderwijs**
43 instellingen hoger onderwijs uit Nederland en Vlaanderen
- **Senior adviseur Taalbeleid De Haagse Hogeschool**
Sinds 1989 bezig met taalbeleid
- **Educatief auteur: leermiddelen, digitale schrijfleeromgeving**
o.a. Goed geschreven, Welgespeld
Nu: Succes met Taal

‘Iedereen beheerst in principe zijn moedertaal. Toch twijfelen we allemaal wel eens: hoe spel je dit, hoe schrijf je dat?’

(I. van Eijk, De Taalhulp, 1982)

‘Ook de blondste leerlingen.....’

(J. Bouma, NRC, 13 jan. 2007)

Internationalisering, globalisering & migratie

Meertaligheid

- **Simultane & successieve of sequentiële meertaligheid**
(Extra et al 2001, Extra 2011)

Digitalisering, internet & sociale media

Taalverandering / meervoudige geletterdheid

- **Schooltaal versus thuistaal, “digitaal” of straattaal**
- **Mail, msn, chat, twitter**
- **Simulatie / instructievideo’s**

Einde van de standaardtaal?

(Van der Horst 2008)

Drie typen taalbeleid

Type 1: Taal smal

Type 2: Taal gekoppeld aan opleidingseisen

Type 3: Taal breed

Daems & Van der Westen 2008
Roijackers & Van der Westen 2009

Type 1 Taalbeleid

- Buiten of naast het curriculum
- Toets
- Ondersteuning taalzwakke leerlingen
- Alleen taaldocenten een taak

Doel: bepaald niveau halen

-> Productgericht: toets halen

Type 2 Taalbeleid

- **Competentiegericht**
- **Evt. toets en ondersteuning taalzwakke leerlingen**
- **Ingebed in / gekoppeld aan leerstof, leerboek**
- **Aandacht voor taal in curriculum (taalgericht vakonderwijs)**

Doel: taalvaardige leerling

-> productgericht

Taalgericht vakonderwijs (TVO)

De docent stelt voor elke les vak- en taaldoelen vast.

- context**
- interactie**
- taalsteun**

Type 3 Taalbeleid

- Proces én product
- Taalleerstrategieën:
  - Leren een taal te leren
  - Bewuste taalverwerving
  - Multiculturele en internationale (taal)competenties
- Taalontwikkellend lesgeven
- Accent op *leren* en *leren leren*
- De lat hoog

Doel:

autonome taalleerder + taalvaardige leerling

Definitie taalontwikkeland lesgeven (TOL)

Manier van lesgeven (of begeleiden, coachen) waarin de docent (ook in rol begeleider of coach) nadrukkelijk een rol heeft in het aanjagen, stimuleren, uitdagen en begeleiden van het proces van taalontwikkeling van de student(en).

(Van der Westen 2006)

**De leerling is actief
Werken aan taalontwikkeling van elke leerling
Bewust leren**

Motto

**Eerst het *leren*
en dan pas
het *controleren!***

(Van der Westen 2006)

Woordenschat

- **Belang van woordenschat**
- **Omvang woordenschat**
- **Soort woorden**
- **Wat betekent het een woord te kennen?**
- **Hoe leer je woorden?**
- **Wat kan je doen als vakdocent?**

Belang van woordenschat

Bij 90% bekende woorden in een tekst -> redelijk tekstbegrip

Boven 95% -> tekstbegrip

Laatste 2,5 %: tienduizenden woorden

Omvang woordenschat

(onderscheid in talen en domeinen)

**Nt2-leerling in de reguliere klas:
ca. 1000 - 4000**

**Achttienjarigen met vwo:
> 18.000**

**Hoogopgeleide
moedertaalsprekers:
> 50.000**

Soort woorden

Vaktaalwoorden
Schooltaalwoorden

spreektaal <-> schooltaal
(woorden aanreiken)
woordcombinaties / chunks

Wat betekent het een woord te kennen?

Aspecten:

1. Uitspraak / spelling
2. Betekenis
3. Label naar spreektaal, schrijftaal, straattaal
4. Label naar: soort woord
5. Combinatiemogelijkheden

Wat betekent het een woord te kennen?

Voetje baden

Op een op andere manier

Enigsinds

Dat is discriminatie

Hoe zit?

Wat betekent het een woord te kennen?

Stadia:

1. Ik herken het woord
2. Ik ken het woord een beetje
3. Ik begrijp het woord goed
4. Ik gebruik het woord maar ik moet het soms opzoeken
5. Ik gebruik het woord met gemak

Hoe leer je woorden?

Intentioneel versus incidenteel

**Blootstelling alleen niet genoeg
(vgl film in een vreemde taal)**

Aandacht, herhaling en uitdagen tot gebruik

Binnen context / aansluiten bij eigen situatie

Herhaling: vorige les hebben we het over dat woord gehad!

**Gebruiken: oké, ik begrijp je, maar nu in schooltaal.
Wat is het verschil tussen *zoeken*, *uitzoeken* en *opzoeken*?**

Vaste lijst <-> eigen woorden: werken met een woorddossier

Voortdurende feedback

betekenisonderhandeling

Voorbeeld: ruimtelijke ordening

noem een voorbeeld / laat eens zien

definiëren / omschrijven

synoniem / tegenstelling

(laten) opzoeken

Digitaal woordenboek

(laten) noteren

Aan het denken zetten

**laten verwoorden
uitdagen**

bewust worden

gebruik van voorbeelden

'input' gebruiken

rijk en veelzijdig aanbod

Succesfactoren taalverwerving en -ontwikkeling

- kwaliteit van de input
- mate van contact
- complexiteit (taal)taken
- motivatie leerder & omgeving
- status en perspectief

Bewust bekwaam

**Weten HOE je je taal kan ontwikkelen
en
ermee aan de slag gaan (attitude):**

- Effectief gebruik van input
- Werken met voorbeelden ipv formats
- Woordleerstrategieën: werken met een woorddossier

**Rol docent: aanjagen, stimuleren, confronteren,
bemoedigen, kortom: begeleiden van het leerproces.**

En:

Ouders betrekken:

- Ouderavond: vraag om met leerlingen te spreken, met leerlingen tv kijken en praten.

Maak de wereld van de leerling groter:

- Thema-avonden (spreker of film of tv-bekijken en nabespreken) **programma**
- Leeskring
- Spreker in de les
- Geef boekenlijst gerelateerd aan de leerstof (Aardrijkskunde, geschiedenis, maatschappijleer)

Websites

Voor leerlingen:

- Elke week een woord centraal:
www.woordspot.nl
- Tipst: www.tlpst.nl/

Voor uzelf:

- Taalpost: www.taalpost.nl
- Woordpost: www.woordpost.nl

Opdracht

Wat kan je hiermee in je les doen of wat kan je hiervan gebruiken?

In twee- of drietallen

Digitale, online taalleer- en schrijfleeromgeving met digitaal woorddossier

www.succesmettaal.nl

Dank voor uw aandacht!
w.m.c.vanderwesten@hhs.nl